

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 9.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.9.57>

УДК 364.35

T. M. Vlasjuk,

к. е. н., доцент, директор Навчально-наукового інституту

права та сучасних технологій,

Київський національний університет технологій та дизайну

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9644-8608>

N. M. Zaritska,

к. е. н., доцент, заступник директора Навчально-наукового інституту

права та сучасних технологій,

Київський національний університет технологій та дизайну

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7139-4727>

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ ПРАКТИК ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

T. Vlasjuk,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Director of the Institute of Law

and Modern Technologies, Kyiv National University of Technology and Design

N. Zaritska,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,

Deputy Director of the Institute of Law and Modern Technologies,

Kyiv National University of Technology and Design

ANALYSIS OF INTERNATIONAL PRACTICES OF PENSION PROVISION

В статті проведено комплексний аналіз міжнародних практик функціонування системи пенсійного забезпечення та обґрунтовано можливості їх застосування в Україні. Глобальні демографічні тенденції, зокрема зростання тривалості життя, старіння населення та зменшення потенційного коефіцієнта підтримки, формують серйозні виклики для державних солідарних пенсійних систем. Традиційна солідарна модель не здатна самотійно забезпечити належний рівень фінансової підтримки осіб старшого віку, а відтак актуалізується потреба розвитку недержавного пенсійного забезпечення. На основі узагальнення міжнародного досвіду пенсійного забезпечення досвіду встановлено, що найуспішнішими є моделі, де недержавне пенсійне забезпечення займає провідні позиції завдяки поєднанню обов'язкової участі, податкових стимулів, ефективного державного нагляду та високого рівня довіри суспільства.

Сформульовано рекомендації щодо адаптації міжнародного досвіду для України. Зокрема, визначено переваги, недоліки та перспективи розвитку трьох рівнів пенсійної системи: солідарного, професійного накопичувального та індивідуального. Наголошено на необхідності впровадження податкових стимулів, цифровізації адміністрування, підвищення фінансової грамотності населення та забезпечення надійного державного контролю. Доведено, що розвиток недержавного пенсійного забезпечення є важливим чинником зменшення навантаження на державний Пенсійний фонд, формування довгострокових інвестиційних ресурсів і створення культури заощаджень серед населення, фінансової стабільності та інвестиційного розвитку.

The article provides a comprehensive analysis of international practices in the functioning of non-state pension systems and substantiates the possibilities of their application in Ukraine. The starting point of the study is global demographic trends, in particular, increasing life expectancy, population ageing, and a decline in the potential support ratio, which pose serious challenges for state pay-as-you-go pension systems. It is shown that the traditional distribution model alone cannot ensure an adequate level of financial support for the elderly, thus emphasizing the need for the development of funded mechanisms.

The research examines scientific approaches of foreign and domestic scholars to the classification of pension systems and identifies their main models: state pay-as-you-go schemes, occupational funded schemes, and individual funded schemes. Based on the experience of the USA, the Netherlands, the United Kingdom, Switzerland, and other countries, it is established that the most successful models are those in which non-state pension provision plays a leading role due to the combination of mandatory participation, tax incentives, effective state supervision, and a high level of public trust. Special attention is paid to the analysis of the American system (a combination of social insurance and private pension plans) and the Dutch model, where quasi-mandatory participation in sectoral pension funds ensures the scale and efficiency of their functioning.

On the basis of the conducted analysis, recommendations for adapting international experience to Ukraine are proposed. In particular, the advantages, disadvantages, and development prospects of the three levels of the pension system are determined: the pay-as-you-go, the occupational funded, and the individual funded levels. The study highlights the need for introducing tax incentives, digitalizing administration, improving financial literacy, and ensuring reliable state control. It is concluded that the development of non-state pension provision is an important factor in reducing the burden on the State Pension Fund, forming long-term investment resources, and creating a culture of savings among the population.

Ключові слова: *Пенсійний фонд, пенсійна система, солідарна (державна) система пенсійного забезпечення, недержавне пенсійне забезпечення, професійна накопичувальна система, індивідуальна накопичувальна система*

Keywords: *Pension Fund, Pension System, Pay-as-you-go (State) Pension System, Non-state Pension Provision, Occupational Funded Pension System, Individual Funded Pension System.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими завданнями. Згідно з останніми прогнозами

Організації Об'єднаних Націй (ООН), населення світу може зрости приблизно до 8,5 мільярда у 2030 році, 9,7 мільярда у 2050 році та 10,4 мільярда у 2100 році [1]. При цьому, як зазначається у звіті, зміна рівнів народжуваності, смертності та міграції впливає на віковий склад населення. Згідно зі звітом Організації Об'єднаних Націй «Старіння світового населення 2019» у глобальному масштабі кількість людей віком 65 років і старше зросла з 6% у 1990 році до 9% у 2019 році і прогнозується що ця частка ще більше зросте до 16% у 2050 році [2]. Також, за даними ООН потенційний коефіцієнт підтримки, який дорівнює кількості осіб віком від 25 до 64 років, поділений на кількість осіб віком 65 років і старше, за прогнозами, знизиться з 5,1 у 2021 році до 3,0 у 2050 році та досягне 2,0 наприкінці століття.

У зв'язку зі зростанням тривалості життя, демографічним старінням населення та зростанням навантаження на державні пенсійні системи проблема фінансового забезпечення людей похилого віку набуває дедалі більшої актуальності. Традиційна розподільча модель державного пенсійного забезпечення потребує доповнення альтернативними механізмами. При цьому важливу роль відіграє розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення (НПЗ), яка дає змогу диверсифікувати джерела доходів пенсіонерів, зменшити фіскальний тиск на державу та сприяє формуванню довгострокових інвестиційних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку та регулювання недержавного пенсійного забезпечення активно досліджується як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями. Так, макроекономічні аспекти стійкості пенсійних систем досліджували зарубіжні учені П. Даймонд, Н. Бар, Р. Хольцман, Р. Еллісон, Д. Блейк, Д. Коттер, К. Дауд, Ф. Суарес, Х. Пенья, О. Ларре. У вітчизняній науковій літературі питання недержавного пенсійного забезпечення досліджувалися О. Вовчак, Л. Гальків, Т. Кулініч, Н. Гавриловою, О. Могилей, І. Д'яконова, О. Пахоменко, Є. Малишко, П. Пузирьова, В. Федина, З. Шацька. Автори наголошують на потребі вдосконалення регуляторної бази, розширенні участі населення у накопичувальних програмах, а також підвищенні ролі недержавних пенсійних фондів у національній економіці.

Водночас, попри значну кількість наукових праць, питання інтеграції міжнародного досвіду у вітчизняну практику, а також розробка ефективних механізмів державного регулювання й нагляду за діяльністю недержавних пенсійних фондів залишаються недостатньо дослідженими. Це зумовлює актуальність подальшого аналізу кращих міжнародних практик та їхнього застосування в реаліях сьогодення в Україні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Проведення порівняльного аналізу міжнародних практик систем недержавного пенсійного забезпечення з метою надання практичних рекомендацій щодо застосування найкращих з них у вітчизняних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. За дослідженнями ООН люди старшого віку становлять одну третину людства, і ця тенденція має тенденцію до збільшення до 2050 року (табл. 1). Зі старінням населення зростає частка людей працездатного віку (25–64 роки) та людей похилого віку, тоді як частка дітей (0–14 років) та молоді (15–24 роки) зменшується.

Як бачимо, найбільша кількість осіб старшого віку проживає в країнах східної та південно-східної Азії, в Європі та Північній Америці. При цьому найшвидші темпи зростання населення старшого віку спостерігаються в країнах Африки та Західної Азії.

Таблиця 1. Кількість осіб віком 65 років і старше за регіонами, 2019 та 2050 роки

Регіон	Кількість осіб віком 65 років і старше у 2019 році (мільйонів осіб)	Кількість осіб віком 65 років і старше у 2050 році (мільйонів осіб)	Темп приросту 2050/2019
В цілому світові показники	702,9	1 548,9	120
Країни Африки на південь від Сахари	31,9	101,4	218
Північна Африка та Західна Азія	29,4	95,8	226
Центральна та південна Азія	119,0	328,1	176
Східна та південно-східна Азія	260,6	572,5	120
Латинська Америка та Карибський басейн	56,4	144,6	156
Австралія та Нова Зеландія	4,8	8,8	84
Океанія, окрім Австралії та Нової Зеландії	0,5	1,5	190
Європа та Північна Америка	200,4	296,2	48

Джерело: [2, с. 5]

Якщо аналізувати вікову структуру населення країн Європи, то за даними Європейської економічної комісії ООН [3] у 2025 році питома вага населення старшого за 65 років коливається від 18 % до 25,1 % старших за 80 років від 4 % до 8 %, за прогнозами у 2050 року ця частка відповідно складатиме від 23 % до 37 % та від 8 % до 16 %. При цьому найбільша частка населення старшого віку в Італії, Іспанії, Німеччині та Франції (табл. 2).

Таблиця 2. Аналіз структури населення старшого віку

Країна	Питома вага населення у 2025 році, %		Питома вага населення у 2050 році, %	
	старше 65 років	старше 80 років	старше 65 років	старше 80 років
Італія	25,1	7,9	36,8	15,4
Німеччина	23,7	7,5	30,3	13
Франція	22,5	6,3	27,6	11,6
Латвія	22,2	6,2	28,9	9,8
Естонія	21,8	6,1	29,8	10,2
Іспанія	21,6	6,5	36,1	13,9
Швеція	20,9	6,2	25,7	10,3
Нідерланди	20,9	5,2	26,3	10,5
Польща	20,8	4,3	31,8	9,7
Литва	20,7	5,7	28,6	10,3
Швейцарія	20,4	6,0	30,2	12,0
Канада	20,3	5,0	25,7	10,1
Великобританія	19,7	5,1	24,7	9,1
Україна	19,0	4,4	29,0	9,2
США	18,4	4,2	23,1	8,6

Джерело: [3]

При цьому найшвидші темпи старіння населення до 2050 року спостерігаються в Іспанії – населення старше за 25 років збільшиться на 67,1 %, старше за 80 років на 113,8 %, Польщі – відповідно 52,9 % та 125,6 %, України – 52,6 % та 109,1 %, Швейцарії – 48 % та 100 %, Італії – 46,6 % та 94,9 %.

В таких умовах нагальною стає проблема розвитку пенсійної системи, а саме питання розвитку накопичувальної складової пенсійної системи.

П. Пузирьова виділяє чотири основні моделі пенсійного забезпечення: трирівнева пенсійна система – державний рівень, накопичувальний рівень, добровільний рівень; недержавні пенсійні фонди; корпоративні пенсійні системи; індивідуальні пенсійні накопичення [4].

Н. Бар [5] та В. Федина [6] виділяють три рівні пенсійної системи:

перший рівень (державний) – державна система пенсійного забезпечення участь у якій є обов’язковою для всього працюючого населення, виплати для осіб старшого віку є обов’язковими як захист від бідності через гарантію певного прожиткового мінімуму;

другий рівень (накопичувальний) – може бути представленим як державним так і недержавним сектором, накопичення коштів здійснюється шляхом індивідуальних пенсійних внесків та інвестування фондами акумульованих пенсійних внесків, може бути інтегрований або ні з першим рівнем;

третій рівень (добровільний) – представлений недержавним сектором, є накопичувальним та добровільним, передбачає інвестування акумульованих пенсійних внесків з метою збереження та примноження пенсійних заощаджень.

Тобто, пенсійні системи в усьому світі можна класифікувати на три широкі групи: державні солідарні системи, професійні накопичувальні системи індивідуальні накопичувальні системи (рис. 1).

Рис. 1. Рівні пенсійної системи

Міжнародна практика свідчить, що моделі функціонування недержавного пенсійного забезпечення суттєво відрізняються залежно від історичних, економічних і правових особливостей країни. Так, наприклад, в США, Великобританії та Нідерландах недержавне пенсійне забезпечення відіграє провідну роль у пенсійній системі, тоді як в багатьох країнах Центральної та Східної Європи воно розвивається як допоміжний елемент до пенсійної системи країни. За дослідженнями А. Берш-Супан питома вага

витрат солідарної системи державного забезпечення у великих континентальних європейських країнах (включаючи Францію, Німеччину, Італію та Іспанію), коли пенсійні виплати старшим поколінням виплачуються шляхом стягнення внесків з молодших, працюючих поколінь, складає від 70 до 95 %, тоді як в США – 45 % (табл. 3).

Таблиця 3. Аналіз пенсійних систем в різних країнах світу

Рівні пенсійної системи	% від загальної суми пенсійних виплат							
	Нідерланди	Німеччина	Франція	Італія	Іспанія	Швейцарія	Великобританія	США
Солідарні (державні) пенсії	50	85	79	74	92	42	65	45
Професійні накопичувальні	40	5	6	1	4	32	25	13
Індивідуальні накопичувальні	10	10	15	25	4	26	10	42

Джерело: [7]

Як видно з табл. 3, найбільш розвинені системи недержавного пенсійного в Нідерландах, США та Швейцарії, де частка виплат за рахунок недержавних пенсійних накопичувальних фондів складає понад 50 %.

Так, система пенсійного забезпечення США передбачає два напрями: державне страхування по віку, у разі втрати годувальника та інвалідності (OASDI) та приватне пенсійне забезпечення. А. Жустен [8] зазначає, що державне страхування охоплює приблизно 96 % робочих місць у США. Розрахунки Даймонда та Грубера [9] показують, що для 16 % домогосподарств США соціальне забезпечення є єдиним джерелом доходу. Крім того, соціальне забезпечення становить понад 50 % доходу для $\frac{3}{5}$ бенефіціарів віком 65 років і старше. Система приватного пенсійного забезпечення у Сполучених Штатах є повністю добровільною та функціонує в більшості виключно в рамках програм, що спонсоруються роботодавцями, їх називають «пенсійними планами». Функціонування та стимулювання професійного пенсійного забезпечення забезпечується завдяки податковим пільгам, що передбачені законодавством окремих штатів, право на які напряму залежить від рівня участі роботодавців у системі такого пенсійного

забезпечення. Пенсійні механізми, що існують поза межами системи зайнятості, представлені здебільшого індивідуальними угодами, зокрема відстроченими ануїтетними контрактами, придбаними у страхових компаній, а також індивідуальними пенсійними рахунками (IRA). Проте IRA характеризуються обмеженим обсягом податкових стимулів і розглядаються радше як форма особистих заощаджень, ніж як елемент приватної пенсійної системи.

Тим не менш, система недержавного пенсійного забезпечення США значно менша за розміром, ніж її аналоги в більшості країн континентальної Європи. Однією з найкращих систем пенсійного забезпечення в світі вважається нідерландська система.

Нідерландська система недержавного пенсійного забезпечення представлена в основному галузевими пенсійними фондами (професійна накопичувальна система). Р. Ларос та С. Лундберг вважають, що успіх голландської пенсійної системи впливає з квазіобов'язкової участі [10]. Завдяки угодам, які укладаються між роботодавцями та працівниками – понад 90 відсотків голландських працівників беруть участь недержавному пенсійному забезпеченні. При цьому, через обов'язкову участі працівників пенсійні фонди мають економію від масштабу і не витрачають багато коштів на маркетингові та адміністративні витрати, що призводить до низьких витрат на накопичення пенсій. Голландці визнають той факт, що 20 відсотків їхнього загального доходу йде на їхній дохід після виходу на пенсію.

Як зазначає Н. Цван, і американські, і голландські пенсійні системи виділяються на міжнародному рівні високим ступенем капіталізації та відсутністю суттєвих обмежень для пенсійних фондів на інвестування коштів, що є їх перевагою [11].

В результаті аналізу міжнародних практик пенсійного забезпечення можна сформулювати такі рекомендації щодо розвитку пенсійної системи України (табл. 4).

Таблиця 4. Перспективи розвитку пенсійного забезпечення в Україні

Рівні пенсійної системи	Переваги	Недоліки	Перспективи розвитку в Україні
Солідарні (державні) пенсії	соціальна справедливість	низький рівень пенсій	збалансування фінансів Пенсійного фонду України
	простота адміністрування	відсутність індивідуальної зацікавленості	інтеграція з не бюджетними пенсійними фондами
	гарантія виплат державою	залежність від державної бюджетної політики	цифровізації адміністрування
	захист від інфляційних ризиків	нерівність між поколіннями	соціальна адресність
	обов'язковість участі	високе податкове навантаження	імплементация європейських практик
Професійні накопичувальні	соціальна відповідальність роботодавця	нерівність доступу	запуск другого рівня пенсійної системи
	пряма залежність від внесків і стажу роботи	додаткові витрати роботодавця	державне стимулювання
	стимул для офіційної зайнятості	складність адміністрування	захист прав учасників
	можливість інвестування внесків	можливість ліквідації фонду	фінансовий розвиток та інвестиції
	додаткове джерело доходів для людей старшого віку	низький рівень довіри	соціально-економічний ефект
Індивідуальні накопичувальні	добровільність та гнучкість	особиста фінансова відповідальність	податкові стимули
	персональний контроль	інвестиційні та інфляційні ризики	розвиток фінансового ринку
	можливість дострокового використання	низька довіра до фінансових інституцій	зростання фінансової грамотності населення
	спадкування	соціальна нерівність	конкуренція між фондами
	додаткове джерело пенсійного доходу	комісійні витрати	діджиталізація та фінтех

Отже, впровадження недержавного пенсійного забезпечення в Україні дозволить розподілити фінансове навантаження між державою, роботодавцями та окремими працівниками та сприятиме розвитку фінансового ринку в повоєнному відновленні. При цьому перспективи розвитку накопичувальних фондів залежать від економічної стабільності, наявності податкових стимулів для роботодавців і працівників, ефективності

державного регулювання та захисту прав учасників, довіри суспільства до фінансових інститутів.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Державна система пенсійного забезпечення є інституційно застарілою та потребує консолідації з недержавним пенсійним забезпеченням. Накопичувальні професійні та індивідуальні фонди можуть стати ключовими елементами пенсійної системи, що дозволить зменшити навантаження на солідарний рівень та підвищити соціальну захищеність працівників. При цьому державі з урахуванням досвіду міжнародних практик потрібно сприяти підвищенню рівня довіри до фінансових інститутів, розробити обґрунтовані довгострокові інвестиційні інструменти та надійний державний нагляд і гарантії збереження коштів. Розвиток недержавного пенсійного забезпечення сприятиме зміцненню фінансової системи держави та формуватиме культуру довгострокових заощаджень. При цьому реформа пенсійної системи, окрім фінансово-економічного результату, має яскраво виражену соціальну спрямованість, оскільки йдеться про надання гідного матеріального забезпечення мільйонам пенсіонерів.

Література

1. UN Population Division Data Portal. Interactive access to global demographic indicators. URL: <https://population.un.org/dataportal/home?df=9181dd8c-21c0-4a48-babf-6610b2ab81f8>
2. World population ageing 2019. Department of Economic and Social Affairs Population Division. URL: https://digitallibrary.un.org/record/3907988/files/WorldPopulationAgeing2019?utm_source=chatgpt.com
3. Ageing Policies Database. UNESE. URL: <https://ageing-policies.unece.org/countries>

4. Пузирьова П. В. Світовий досвід організації моделей недержавного пенсійного забезпечення: особливості та можливості для України. Формування ринкових відносин в Україні. 2025. № 1 (284). С. 139-150.

5. Barr N. (2002) The Pension Puzzle. Prerequisites and Policy Choices in Pension Design. International Monetary Fund. URL: https://www.imf.org/external/pubs/ft/issues/issues29/index.htm?utm_source=chatgpt.com

6. Федина В. В. Розвиток накопичувальної системи пенсійного забезпечення в Україні : автореф. дис. ... к. екон. наук : 08.00.08 / В. В. Федина, Національний університет «Чернігівська політехніка – Чернігів, 2021. – 23 с.

7. Börsch-Supan A. (2004). Mind the gap: the effectiveness of incentives to boost retirement saving in Europe (Discussion Paper no. 52-04). Mannheim Research Institute for the Economics of Aging. URL: https://link.springer.com/article/10.1007/s10797-009-9108-1?utm_source=chatgpt.com

8. Jousten A. (2002) Pension Provision in The United States. In: D'Aspremont C., Ginsburgh V., Sneessens H., Spinnewyn F. (eds) Institutional and Financial Incentives for Social Insurance. Springer, Boston. URL: https://doi.org/10.1007/978-1-4615-0783-3_6

9. Diamond P. and Gruber J. (1999). Social Security and Retirement in the US, in J. Gruber and D.A. Wise (eds) Social Security and Retirement around the World. Chicago. Chicago University Press for National Bureau of Economic Research. P. 437-474.

10. Private Pension Systems and Policy Issues. № 1. Organisation for economic co-operation and development. URL: https://www.oecd.org/en/publications/private-pension-systems-and-policy-issues_9789264181212-en.html?utm_source=chatgpt.com

11. Zwan N. Financialisation and the Pension System: Lessons from the United States and the Netherlands. *Journal of Modern European History*. Volume 15, Issue 4. <https://doi.org/10.17104/1611-8944-2017-4-554>

References

1. UN Population Division Data Portal. (2025), “Interactive access to global demographic indicators”, available at: <https://population.un.org/dataportal/home?df=9181dd8c-21c0-4a48-babf-6610b2ab81f8> (Accessed 10 Sept 2025).

2. Department of Economic and Social Affairs Population Division (2019), “World population ageing”, available at: https://digitallibrary.un.org/record/3907988/files/WorldPopulationAgeing2019?utm_source=chatgpt.com (Accessed 10 Sept 2025).

3. UNESE (2025), “Ageing Policies Database”, available at: <https://ageing-policies.unece.org/countries> (Accessed 10 Sept 2025).

4. Puzyr'ova, P.V. (2025), “World experience in organizing non-state pension provision models: features and opportunities for Ukraine”, *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, vol. 1 (284), pp. 139-150.

5. Barr, N. (2002), “The Pension Puzzle. Prerequisites and Policy Choices in Pension Design”, International Monetary Fund, available at: https://www.imf.org/external/pubs/ft/issues/issues29/index.htm?utm_source=chatgpt.com (Accessed 10 Sept 2025).

6. Fedyna, V.V. (2021), “Development of the funded pension system in Ukraine”, Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Natsional'nyj universytet Chernihivs'ka politekhnika, Chernihiv, Ukraine.

7. Börsch-Supan, A. (2004), “Mind the gap: the effectiveness of incentives to boost retirement saving in Europe”, Discussion Paper, vol. 52-04, Mannheim Research Institute for the Economics of Aging, available at: https://link.springer.com/article/10.1007/s10797-009-9108-1?utm_source=chatgpt.com (Accessed 10 Sept 2025).

8. Jousten, A. (2002), “Pension Provision in The United States”, Institutional and Financial Incentives for Social Insurance, Springer, Boston, USA. https://doi.org/10.1007/978-1-4615-0783-3_6

9. Diamond, P. and Gruber, J. (1999), “Social Security and Retirement in the US”, Social Security and Retirement around the World, Chicago University Press for National Bureau of Economic Research, Chicago, USA, pp. 437-474.

10. Organisation for economic co-operation and development (2000), “Private Pension Systems and Policy Issues. № 1”, available at: https://www.oecd.org/en/publications/private-pension-systems-and-policy-issues_9789264181212-en.html?utm_source=chatgpt.com (Accessed 10 Sept 2025).

11. Zwan, N. (2017), “Financialisation and the Pension System: Lessons from the United States and the Netherlands”, Journal of Modern European History, Vol 15, Issue 4. <https://doi.org/10.17104/1611-8944-2017-4-554>

Стаття надійшла до редакції 15.09.2025 р.